

Emma Perklén
Alina Survo

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2024

NEUROPSYKIATRISESTI OIREILEVAN LAPSEN TUKEMINEN ARJESSA - MENETELMIÄ VANHEMMUUDEN TUEKSI

TIIVISTELMÄ

Emma Perklén, Alina Survo

Neuropsykiatrisesti oireilevan lapsen tukeminen arjessa – menetelmiä vanhemmuuden tueksi

43 sivua, 3 liitettä

Kevät 2024

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä varhaiskasvatusikäisten lasten vanhempien tietoisuutta neuropsykiatrisista haasteista ja siitä, kuinka haastavissa tilanteissa voisi toimia lasten kanssa. Opinnäytetyön kehittämisosuus suoritettiin yhteistyössä Mannerheimin lastensuojeluliiton perhetalo Unikon kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli toteuttaa info- ja keskustelutilaisuus neuropsykiatrisista haasteista lapsilla sekä eri menetelmistä niiden kanssa toimimiseen arjessa. Kohderyhmä info- ja keskustelutilaisuudessa oli 3–5-vuotiaiden lasten vanhemmat, mutta myös tämän ikähaarukan ulkopuolella olevien lasten vanhemmat olivat tervetulleita.

Tilaisuus pidettiin perhetalo Unikon tiloissa marraskuussa 2023, ja tilaisuus kesti reilun tunnin. Sitä varten tehtiin napakka ja kattava diaesitys, joka jälkikäteen lähetettiin perhetalo Unikon työntekijöille myös heidän omaan käyttöönsä halutessaan. Opinnäytetyössä painottui vanhempien tiedon lisääminen varhaiskasvatusikäisten lasten neuropsykiatrisista haasteista ja siitä, kuinka nämä haasteet voivat näyttäytyä arjessa. Info- ja keskustelutilaisuudessa antaman tiedon avulla haluttiin lisätä vanhempien itsevarmuutta arkeen sekä helpottaa haastavia tilanteita tai haasteiden kasaantumista. Info- ja keskustelutilaisuuden avulla vanhemmat saivat lisäksi vertaistukea sekä turvallisen tilan kysyä ja ihmetellä aiheen ympärillä.

Opinnäytetyössä hyödynnettiin laajaa tietoperustaa neuropsykiatrisista haasteista. Opinnäytetyö tarjoaa tietoa eri neuropsykiatrisista haasteista sekä erilaisia menetelmiä ja arjen vinkkejä lasten kanssa toimimiseen, etenkin haastavissa tilanteissa. Opinnäytetyössä sovelletaan teoriaa ja käytäntöä, jonka kautta on pyritty lisäämään vanhempien tietoisuutta neurokirjon lapsista ja siitä, kuinka lapsia voisi tukea arjessa. Opinnäytetyön tavoitteisiin päästiin pitämällä tunnin mittainen info- ja keskustelutilaisuus varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille perhetalo Unikossa.

Asiasanat: neuropsykiatriset oireet, varhaiskasvatus

ABSTRACT

Emma Perklén, Alina Survo

Title of thesis: Supporting children with neuropsychiatric symptoms in everyday life – methods to support parenting

43 pages, 3 appendices

Spring, 2024

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree in Social Services

Degree: Bachelor of Social Services, Early Childhood Education and Care

The goal of this thesis was to increase the knowledge of parents with children of early childhood education age about neuropsychiatric challenges and how to handle challenging situations. The development project of this thesis was to make an information and discussion event for parents of children of early childhood education age. The event was about neuropsychiatric difficulties and the most common symptoms and challenges that may come up in everyday life. In addition, there was given information on how one can handle difficult situations and what can help during those situations. The cooperation partner of this thesis was family house Unikko, which is a part of the Mannerheim League for Child Welfare. The aim of this thesis was to make the information and discussion event possible. The target of the information and discussion event was specifically parents of 3-5-year-old-children but anyone interested was welcome to join the event.

The information and discussion event was based on voluntariness. It was held in November 2023, and the event lasted a little over an hour. There was a compact and comprehensive slide show and afterwards it was sent to the family house Unikko as well, so it could be used in their work if needed. The thesis focused specifically on increasing parents' knowledge on this subject. The aim was to increase parents' self-confidence in everyday life and ease challenging situations. With the information and discussion event parents got to ask questions and receive peer support in a safe and non-judgmental space.

The thesis is based on an extensive knowledge base about neuropsychiatric challenges. The thesis offers information about different neuropsychiatric challenges as well as different methods and everyday tips for working with children, especially in challenging situations. The thesis applies theory and practice, through which an effort has been made to increase parents' awareness of children with neuropsychiatric disorders and how children could be supported in their day-to-day-life. The goals of the thesis were reached by organizing an hour-long information and discussion event for parents of children of early childhood education age in the family house Unikko.

Keywords: Neuropsychiatric disorders, Early childhood education, Education and care

Sisällys

1 JOHDANTO	4
2 KEHITYKSELLISET NEUROPSYKIATRISET HAASTEET	5
2.1 Neuropsykiatristen haasteiden määritelmä	5
2.2 ADHD	7
2.3 Tourette.....	9
2.4 Autismikirjon häiriöt	10
3 VARHAISKASVATUSIKÄISEN LAPSEN KEHITYS JA SEN TUKEMINEN	11
3.1 Varhaiskasvatusikäisen lapsen kehitys	11
3.2 Lapsen tuen tarve	13
3.3 Lapsen vanhemman tuen tarve.....	17
4 LAPSIPERHEIDEN PALVELUT.....	18
4.1 Yleisesti lapsiperhepalveluista	18
4.2 Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö.....	20
4.3 Matalankynnyksen palvelut	20
4.4 Yhteistyökumppani Perhetalo Unikko.....	21
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	22
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	23
6.1 Teoreettisen tiedon kokoaminen	23
6.2 Kehittämistyön prosessin kuvaus	24
6.3 Info- ja keskustelutilaisuuden kulku.....	26
6.4 Kehittämispöytäkirjan palaute ja arviointi	27
7 EETTISET NÄKÖKULMAT JA LUOTETTAVUUS	28
8 POHDINTA	30
LÄHTEET	34
LIITE 1. Info- ja keskustelutilaisuuden mainos	37
LIITE 2. Info- ja keskustelutilaisuuden diaesitys.....	38

LIITE 3. Aikajana yhteistyöstä Perhetalo Unikon kanssa	43
--	----

1 JOHDANTO

Neuropsykiatrisissa haasteissa on kyse aivojen toiminnan ja niiden rakenteen poikkeavuuksista, jotka vaikuttavat esimerkiksi toiminnanohjaukseen, havainnointiin sekä omiin säätelykykyihin. Neuropsykiatriset haasteet ilmenevät jo lapsuudessa ja jatkuvat koko elämän ajan, kun kyse on kehityksellisestä haasteesta. Toisaalta on myös mahdollista, että toimintakyky muuttuu jonkin kriisin seurauksena, esimerkiksi onnettomuuden vuoksi. Kehityksellisiä neuropsykiatrisia haasteita ovat muun muassa ADHD, Touretten oireyhtymä sekä autismikirjon häiriö. (Savikuja & Puustjärvi, 2022.)

Jopa 17–20 prosentilla ihmisistä arvellaan olevan joitakin neuropsykiatrisia piirteitä. Jonkin hoidon piirissä olevien alle täysikäisten määrä on kasvanut, vaikka tutkimuksia tarkastellessa voidaan huomata, että oireiden esiintyvyys ei kuitenkaan ole vuosikymmenien aikana kasvanut. Tämän arvellaan johtuvan siitä, että nykyään etenkin ADHD:ta tunnistetaan yhä paremmin. Kuitenkin vielä edelleen näyttää siltä, että suuri osa ihmisistä, jotka oireilevat edes jollakin tapaa, jäävät hoidon ulkopuolelle. (Nyfors, H., 2022.)

Opinnäytetyössämme syvennyttiin varhaiskasvatusikäisten lasten neuropsykiatrisiin haasteisiin ja siihen, kuinka lapsia voi tukea arjessa. Varhaiskasvatus on pedagogiikkaan nojautuvaa tavoitteellista ja suunnitelmallista lasten kasvatusta ja opetusta. Varhaiskasvatusta saavat lapset, jotka eivät vielä ole oppivelvollisuusikäisiä, tai vanhemmat lapset, mikäli olosuhteet sitä vaativat. (L 540/2018.) Varhaiskasvatusikäisistä puhutaan siis yleensä 0–6-vuotiaista, eli kyseessä on ajanjakso lapsen elämän ensimmäisistä vuosista peruskoulun aloittamiseen asti (Opetushallitus, i.a.-a).

Kehittämispainotteisen opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä vanhempien tietoisuutta neuropsykiatrisista oireista ja siitä, kuinka voi toimia sujuvoittaakseen arkea ja näin ehkäistä mahdollisten ongelmien aiheutumista tai kasaantumista. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli pitää varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille info- ja keskustelutilaisuus, jossa he pääsivät kysymään heitä askarruttavia kysymyksiä ja keskustelemaan muiden vanhempien sekä meidän kanssamme nepsy-aiheesta varhaiskasvatusikäisillä lapsilla, eri palveluiden saataavuudesta sekä arjen tilanteisiin liittyvistä asioista. Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Mannerheimin lastensuojeluliiton perhetalo Unikon kanssa. Neuropsykiatrisista haasteista voidaan puhua myös termillä ”nepsy”, jota on käytetty myös tässä opinnäytetyössä.

2 KEHITYKSELLISET NEUROPSYKIATRISET HAASTEET

2.1 Neuropsykiatristen haasteiden määritelmä

Neuropsykiatristen haasteiden oireet ja niiden aiheuttamat vaikeudet voivat muuttua. Joissakin tilanteissa yksilöä haittaava oire voi toisessa tilanteessa toimia tämän vahvuutena. Jokaiselle neuropsykiatriselle haasteelle on omat diagnostiset kriteerit, mutta nepsy-oireet voivat olla myös osittain päällekkäisiä. On siis tavanomaista, että yhden nepsy-haasteen lisäksi ihmisellä ilmenee myös jonkin muun nepsy-haasteen piirteitä. Erityisesti lasten kohdalla on yleistä, että diagnoosi täydentyy iän mukaan, sillä oireet näkyvät eri ikävaiheissa eri tavoin. (Savikuja & Puustjärvi, 2022.) Nepsy-haasteissa usein esiintyy poikkeavuutta neurokognitiivisissa toiminnoissa sekä haasteita tunteiden ja käyttäytymisen säätelyssä. Nepsy-oireet voivat vaikuttaa esimerkiksi ihmisen taitoon käsitellä tietoa. Lisäksi ne vaikuttavat yksilön käyttäytymiseen ja tunteisiin, jonka kautta ne näkyvät myös usein sosiaalisissa tilanteissa. (Nyfors, 2022.)

Neuropsykiatristen haasteiden mahdollisuus tulee aina huomioida, jos lapsella on vaikeuksia oppimisessa tai jos lapsella ilmenee tunteiden käsittelyssä tai käytöksessä häiriöitä. Nepsy-haasteet heijastuvat melko laajasti eri elämän alueille, kuten opiskeluun, arjen askareisiin sekä sosiaalisiin ihmissuhteisiin. Kehitykselliset nepsy-haasteet voivat lisätä riskiä muihin sairauksiin. Esimerkkinä tästä ovat negatiivinen palaute ja epäonnistumiset: ne lisäävät sekä masennuksen että käytösoireiden riskiä lapsilla. Lapsilla hidastunut kehitys eri osa-alueilla voi viitata nepsy-haasteeseen. Mitä useammalla osa-alueella hidastumista on, sitä todennäköisempi riski lapsella on johonkin nepsy-haasteeseen. (Savikuja & Puustjärvi, 2022.)

Nepsy-oireiden voimakkuus ja näkyvyys vaihtelee kaikilla yksilöllisesti. Kyse on kuitenkin todella laajasta kirjosta, ja oireiden esiintyvyys on kontekstisidonnaista, eli ne voivat esiintyä eri tilanteissa ja ympäristöissä eri tavoin. Nepsy-oireiden kontekstisidonnaisuutta on tärkeää ymmärtää - se voi vaikuttaa muun muassa perheen tuen saamiseen. Ammattilaisilla onkin tärkeä rooli siinä. Jos ammattilaiset eivät tunnista lapsen haasteita, voidaan ne tulkita väärin ja niiden syynä voidaan virheellisesti ajatella olevan esimerkiksi heikot kotiolosuhteet tai puutteellinen vanhemmuus. Tämä voi johtaa diagnoosin saamisen hidastumiseen tai pahimmassa tapauksessa sen estämiseen. Riskinä on myös se, että lapsi ja perhe joutuvat niin sanotusti väärälle hoitopolulle, mistä heille ei osoitaudukaan tarpeellista tukea ja apua. (Särkikangas & Seppälä, 2022, s.141–142.)

Neurokirjon lapselle stressiä voi aiheuttaa muun muassa erilaiset muutokset arjessa. Muutos voi olla esimerkiksi uusi päiväkodin ohjaajan sijainen, jota lapsi ei ole ennen tavannut. Stressin aiheuttajat voivat olla myös johonkin tilanteeseen liittyviä ja sidoksessa olevia, kuten erilaiset ärsykkeet, haastavat tilanteet, särky tai asetetut rajoitukset. Stressitekijät voivat olla sekä negatiivisia että positiivisia, ja ne vaikuttavat eri lapsiin eri tavoin. Neurokirjon lapselle arki tuntuu jatkuvalta ponnistelulta. Arkisetkin asiat voivat vaatia lapselta erityisen paljon tarkkaavaisuutta ja keskittymistä, mikä voi kuormittaa nepsy-lastaa paljonkin. (Oksanen & Sollasvaara, 2019, s. 84–85.)

2.2 ADHD

ADHD tulee englanninkielisestä käsitteestä Attention Deficit Hyperactivity Disorder. ADHD on neuropsykiatrinen aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden haaste, jossa esiintyy toimintakykyä haittaavia pitkäaikaisia vaikeuksia aktiivisuuden säätelyssä, keskittymisessä ja impulssien hillinnässä. Oireet ovat yksilöllisiä ja ilmenevät ihmisillä eri tavoin tai eri tilanteissa. Toisilla oireet ovat lievempiä, kun taas toisilla vaikeampia. Joskus oireet voivat toimia myös voimavarana. (Berggren, & Hämäläinen, 2018.)

ADHD:n ydinoireita ovat ylivilkkaus, tarkkaamattomuus ja impulsiivisuus, jotka vaikuttavat arjessa toimintakykyyn yksilöllisesti (ADHD-liitto, i.a.-a). Koska ADHD:n takia aivoilla on vaikeuksia säädellä näitä ydinoireita, ovat erilaiset häiriötekijät kuten kiire tai väsymys haitallisempia ADHD-oireiselle kuin ihmiselle, jolla ADHD:ta ei ole. ADHD:ssa oireet vaihtelevat yksilöiden välillä, mutta kaikkia niitä yhdistää oireiden pitkäaikaisuus. ADHD on elämänmittainen matka, jossa oireita esiintyy arjen erilaisissa tilanteissa. (Berggren, & Hämäläinen, 2018.)

ADHD:lla on kolme erilaista esiintymismuotoa. Niissä kaikissa on kyse samasta haasteesta, eli ne voidaan asettaa kaikki ADHD-otsikon alle. Nämä kolme muotoa ovat tarkkaamaton muoto, yliaktiivis-impulsiivinen muoto ja yhdistetty muoto. Tarkkaamattomassa muodossa haasteet ovat pääasiassa keskittymiseen liittyviä, jolloin impulsiivisuutta tai ylivilkkautta ei esiinny. Yliaktiivis-impulsiivisessa muodossa ei taas juurikaan esiinny keskittymisvaikeuksia. Yhdistetyssä muodossa nämä kaikki edellä mainitut oireet ovat tyypillisiä. Yhdistetty muoto on se, jona ADHD parhaiten tunnetaan. ADHD:n muoto usein muuttuu iän myötä, esimerkiksi yhdistetystä muodosta tarkkaamattomaan muotoon. (Berggren, & Hämäläinen, 2018.)

Kun lapsen poikkeava toimintakyky tai selkeä oireilu huomataan, on selvitettävä syy sille mahdollisimman pian. Lapsen toiminta voi olla kontekstisidonnaista, eli se voi vaihdella eri ympäristöissä, ja lapsen elämässä olevat aikuiset voivat havaita erilaisia asioita lapsen arkisessakin toiminnassa. Kaikki huomiot ovat

kuitenkin tärkeitä diagnosoitaessa. ADHD:n varhainen tunnistaminen ei itsessään ole haastavaa, mutta samanlaisia oireita esiintyy myös muissa nepsy-haasteissa, mikä voi tuoda haasteita diagnosoimiseen. Oireita ja niiden esiintyvyyttä voidaan seurata esimerkiksi erilaisten kyselylomakkeiden avulla. Diagnostisen selvityksen aikana tavataan lapsen lisäksi myös vanhempia, jolloin vanhemmat voivat ilmaista huolensa ja keskustella ammattilaisen kanssa asiasta. (Berggren, & Hämäläinen, 2018.)

Pienen lapsen kohdalla luonnollinen lyhytjänteisyys toiminnassa on täysin normaalia. Usein pienen lapsen tarkkavaisuus voi olla myös nopeasti vaihtelevaa ja muuttuvaa, mikä on kuitenkin täysin ikään kuuluvaa. Käyttäytymisen ja tarkkavaisuuden säätely kehittyy iän myötä, kun sitä pääsee harjoittelemaan. Se perustuu sekä ympäristön tarjoamiin vuorovaikutuskokemuksiin että lapsen henkilökohtaiseen biologiseen kehittymiseen. Aikuisten apu on todella tärkeää lapselle eri kehitysvaiheissa. Esimerkiksi sääntöjen sisäistämisessä, tunteiden hallinnassa, toimintoihin keskittymisessä, uusien taitojen opettelemisessa ja ympäristön tutkimisessa aikuisten tuki on erityisen arvokasta lapsen käyttäytymisen ja säätelytaitojen kehittymisen kannalta. (ADHD-liitto, i.a-b.)

Lapsille ominaisen lyhytjänteisyyden ja energisyyden takia voi olla haastavaa erottaa tarkkavaisuuden sekä aktiivisuuden esteisiin liittyvät poikkeavat oireet. Tämän lisäksi lapsella voi olla haasteita aistisäätelyssä sekä aistitiedon käsittelemisessä. Haasteiden tunnistaminen ja tuen saaminen varhaisessa vaiheessa on tärkeää. Jos aikuinen huomaa lapsella olevan arjessa suuria ja vahvasti vaikuttavia haasteita toimintakyvyssä, on perusteltua tutkia asiaa tarkempien tutkimusten avulla. Jos lapsen käyttäytyminen aiheuttaa huolta, on tärkeää pyrkiä saamaan oikeaa tukea mahdollisimman aikaisin. Tutkimuksiin voi hakeutua esimerkiksi ilmaisemalla huolensa neuvoloissa tai perusterveydenhuollon ammattilaisille. Tukitoimien aloittaminen ja niiden kartoittaminen eivät itsessään vaadi diagnoosia. (ADHD-liitto, i.a-b.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksen mukaan lasten ja nuorten ADHD-diagnoosit ovat yleistymässä. Hoitoilmoitusrekisterien tietojen mukaan vuonna 2022 erikoissairaanhoidossa sekä perusterveydenhuollossa oli käynyt

yhteensä reilu 28 000 poikaa sekä yli 11 000 tyttöä, joilla oli diagnosoitu ADHD. Seitsemän vuoden aikana (2015–2022) ADHD-diagnoosin saaneiden poikien määrä oli kolminkertaistunut ja tyttöjen määrä viisinkertaistunut. ADHD-diagnoosien määrä ja yleisyys vaihtelee muun muassa eri hyvinvointialueiden mukaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024.)

2.3 Tourette

Touretten oireyhtymä on neuropsykiatrinen oireyhtymä, joka alkaa jo lapsuudessa. Touretten yleisin piirre on tic-oireet, joista käytetään myös suomennettua käsitettä nykimisoireet. Touretten oirekuva sekä oireiden vahvuudet vaihtelevat laajasti. Usein Touretten samanaikaishaasteena esiintyy pakko-oireisuutta sekä tarkkaavaisuus- ja ylivilkkaushaasteita. (Suomen Tourette- ja OCD-yhdistys, i.a.) Tavalliset nykimisoireet eivät häiritse lasta tai vaikuta lapsen kognition tasoon. Jos nykimisoireet ovat monimuotoisia ja niihin liittyy sekä motorisia että verbaalisia tic-oireita, voidaan puhua Touretten oireyhtymästä. (Lönnqvist, 2018.)

Touretten oireyhtymän kanssa samaan aikaan yleensä esiintyy myös aiemmin mainittua ADHD:ta sekä OCD:ta eli pakko-oireista häiriötä. Erään kliinisen tutkimuksen mukaan ADHD:ta on ollut 60 prosentilla Tourette-potilaista ja OCD:ta noin yhdellä kolmanneksella. Noin 80–90 prosentilla potilaista on ollut edes jokin psykiatrinen samanaikaishäiriö. Nykimisoireet alkavat noin 4–6-vuotiaana. Ensimmäisinä oireina ovat yleensä silmänliikkeet tai räpäytykset, ilmeily tai nenän liikuttelu. Silmien nykimiset ovat näistä oireista yleisimpiä, ja sitä esiintyykin noin 95 prosentilla ihmisistä, joilla on Tourette. (Leivonen ym., 2015.) Muita yleisiä yksinkertaisia nykimisoireita ovat muun muassa kulmakarvojen nostelu sekä nenän vääntely. Yleisimpiä äänellisiä oireita ovat esimerkiksi hyristely, yskäisyt tai niiskutukset sekä erilaiset huudahtelut. Monimuotoisiin äänellisiin oireisiin kuuluvat muun muassa yllättävien sanojen huudahtelu sekä tiettyjen sanojen toisteleminen. Touretten oireyhtymässä yleensä ilmenee sekä motorisia että äänellisiä nykimisoireita samanaikaisesti tai erikseen, mutta usein motoriset oireet ilmenevät ensin. Motoristen oireiden sijainti muuttuu ajan kanssa, useimmiten leviten

ylhäältä alas vartalolle sekä raajoihin asti. Nykimisoreissa yleensä näkyy vaihtelevuutta ja monimuotoistumista ajan kuluessa. (Terveyskirjasto, 2021.)

2.4 Autismikirjon häiriöt

Lapsuudessa autismin tunnistaminen ja sen diagnosointi on erityisen tärkeää, sillä varhaisella kuntoutuksella on huomattu olevan positiivisia tuloksia. Autismikirjon ydinoireet muodostavat niin kutsutun autistisen triadin. Se rakentuu laadullisista vuorovaikutuksen poikkeavuuksista, laadullisista kommunikaation poikkeavuuksista sekä rajoittuneista ja kaavamaisista käyttäytymistavoista, kiinnostuksen kohteista ja toiminnasta. (Moilanen & Rintahaka, 2016.) Yleensä epäily lapsen autismista nousee silloin, kun lapsen puhetaidot eivät edisty tai lapsi ei käytä jo opittuja sanoja. Tämä yleensä tapahtuu noin 1,5–2,5-vuoden iässä. Lapsi saattaa olla reagoimatta omaan nimeensä tai muiden ihmisten erilaisiin verbaalisiin lähestymisyhteyksiin. On tavanomaista, että autismikirjon lapsi ei pyydä apua muilta, vaan pyrkii itse saamaan haluamansa. Lapsi ei myöskään normaallilla tavalla käytä esimerkiksi eleitä tai ilmeitä omien tarpeiden ja tunteiden ilmaisuun. (Vanhala, 2018.)

Autismikirjon lapsilla on rutiinisidonnaisuutta, jolloin esimerkiksi erilaiset siirtymätilanteet arjessa voivat olla haastavia. Lapsilla voi esiintyä todella voimakasta kiinnostusta esimerkiksi lelujen ja erilaisten esineiden yksityiskohtiin tai pintoihin. Todella pienilläkin lapsilla voi esiintyä nirsoutta tiettyjä ruokia kohtaan, ja joissain tilanteissa se voi muodostua suureksi ongelmaksi. Tällöin voidaan tarvita ravitsemusterapeutin arviointia ja tukea tilanteeseen. Yleisesti autismin piirteitä voi havaita jopa puolen vuoden ikäisessä lapsessa. (Vanhala, 2018.)

Aistipoikkeavuudet ovat yleisiä autismikirjossa. Näköön liittyvät ärsykkeet voivat joissakin tapauksissa aiheuttaa vahvaakin negatiivista reaktiota, esimerkiksi välttämällä kirkasta valoa. Toisaalta moni autismikirjon henkilö kaipaa vahvoja visuaalisia ärsykejä, esimerkiksi tiettyjä värejä tai kuvioita. Kuuloärsykeille on yleistä, että niissä esiintyy yliherkkyyttä, eli tietynlaiset äänet voivat johtaa autismikirjon ihmisen todella epämiellyttävään tilaan. Myös haju- ja makuaistiin sekä

tuntoärsykkeisiin voi liittyä haasteita. Haju- ja makuaistin ongelmat liittyvät usein voimakkaasti ruokailutilanteisiin, ja tuntoärsykkeet voivat ilmetä esimerkiksi niin, ettei henkilö kovin herkästi tunne kipua tai päinvastaisesti pienestäkin kosketuksesta kokee epämiellyttävää tuntemusta. (Vanhala, 2018.)

Aspergerin oireyhtymä on autismikirjoon kuuluva kehityshäiriö. Aspergerin oireyhtymässä ihmisen eri aistiviestien tiedon tulkitseminen on poikkeavaa ja sosiaaliset suhteet sekä muiden ihmisten ajatusten ja näkökulmien ymmärtäminen voi olla haastavaa. Aspergerin oireyhtymässä on tyypillistä, että ihmisellä on jokin mielenkiinnon kohde, johon hän keskittyy todella vahvasti ja josta hän on valmis puhumaan todella pitkiäkin aikoja. Asperger-piirteinen henkilö saattaa puhua omasta mielenkiinnon kohteestaan huomaamatta tai jopa välittämättä, että toinen ihminen ei siitä ole kiinnostunut. Nämä mielenkiinnon kohteet voivat vaihdella, eivätkä ne aina ole siis pysyviä. Aspergerin oireyhtymän piirteet yleensä alkavat noin neljän vuoden iässä. Lapsella saattaa olla huono unirytm, yliaktiivisuutta, huono tarkkaavaisuus tai puutetta katsekontaktissa. Omien vahvojen mielenkiinnon kohteiden lisäksi Aspergerin oireyhtymässä on tyypillistä, että henkilöllä on todella vahva kiinnostus erilaisiin yksityiskohtiin. Monet Asperger-piirteiset lapset myös alkavat ottamaan ensiaskeleita ja puhumaan hyvinkin aikaisin. Asperger-piirteiset lapset saattavat sanoa asioita ajattelematta ensin. Aspergerin kanssa on mahdollista oppia elämään, ja monet Asperger-aikuiset pärjäävät työelämässään keskivertoa paremmin kuin muut. (Juusola, 2012.)

3 VARHAISKASVATUSIKÄISEN LAPSEN KEHITYS JA SEN TUKEMINEN

3.1 Varhaiskasvatukseen lapsen kehitys

Pieni lapsi vuorovaikutuksessa fyysiseen ympäristöönsä ja siihen kuuluvien henkilöiden kanssa muodostaa erilaisia toimintatapoja ja tietyn mallin, jonka lapsi su-lauttaa uusiin tilanteisiin. Kehityksen kannalta on tärkeää saada palautetta

turvallisilta aikuisilta. Esimerkiksi urheiluun liittyvät taidot voivat kehittyä merkittäviksi oman kiinnostuksen, lähtökohtien ja ympäristön kautta. (Nurmi ym., 2014.)

Varhaislapsuus on tärkeää aikaa lapsen kehittymisen, oppimisen sekä kasvamisen kannalta. Lasten välillä voi olla vaihtelevuutta asioiden oppimisessa, mikä on luonnollista. Jokaisen lapsen oppimiseen vaikuttaa esimerkiksi biologiset tekijät, ympäristön vaikutukset sekä kulttuuriset tekijät. Vuorovaikutus lapsen sekä ympäristön välillä on vastavuoroista. Tämä tarkoittaa, että vanhemmat vaikuttavat omilla teoillaan lapseen sekä lapsi puolestaan vaikuttaa näin vanhempiinsa. Sensorisensorisesta vaiheesta voidaan puhua, kun lapsi on 0–2-vuotias. Tällöin lapsi kerää tietoa havainnoimalla ja ihmettelemällä ympäristön ärsykeitä ja esineitä. Leikkiessään lapsi harjoittelee uusia taitoja ja oppii suuntaamaan toimintaansa haluttuun suuntaan yrityksen ja erehdyksen avulla. Esioperationaalinen vaihe sijoittuu lapsen ikävuosiin 2–7. Tällöin lapsi siirtyy esittävään ajatteluun, kielitaito kehittyy nopeasti ja lapsi oppii viivästetystä jäljittelystä. Viivästetty jäljittely tarkoittaa sitä, että lapsi jäljittelee asioita, joita ei siinä hetkessä ole enää läsnä. Näin lapsi voi leikkiä kuvitteellisia leikkejä. Intuiivisen ajattelun periodi sijoittuu lapsen 4–7 ikävuosille. Tällöin lapsi pikkuhiljaa oppii hahmottamaan sarjojen rakentamista. Täten noin viisivuotias lapsi oppii muun muassa järjestelemään tavaroita suuruusjärjestykseen. (Nurmi ym., 2014.)

Kielen kehitys alkaa myös aikaisessa vaiheessa. Se alkaa jokeltamisesta ja kuuntelemisesta. Kahden vuoden ikäisenä lapsi osaa jo taivuttaa sanoja ja käyttää eri sijamuotoja puheessaan, esimerkiksi genetiivi -eli omistusmuotoa. 2–3-vuotiaat soveltavat osaamistaan aktiivisesti uusissa tilanteissa. 5-vuotiaat hallitsevat tavutusmuodot ja 5–6-vuotiaat hallitsevat usein jo kaikki peruslausetyypit, eli käsky-, kysymys- ja väitelauseet. (Nurmi ym., 2014.) Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan taitoja, joilla lapsi pystyy ratkaisemaan arkipäiväisiä tilanteita ja ongelmia, ja pyrkii toiminnallaan positiivisiin seurauksiin. Sosiaalinen kanssakäyminen näkyy muun muassa innokkuutena käynnistää mielikuvitus- ja roolileikkejä toisten lasten kanssa. (Nurmi ym., 2014.)

Psykologi Vasily Vasilievich Davydovin mukaan lapsen kehitys voidaan jakaa eri periodeihin. Lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana suurin toiminnan tyyppi on

lapsen sekä hänen vanhempansa välinen emotionaalinen vuorovaikutus. Toinen periodi on esineellinen toiminta, mikä sijoittuu lapsen ensimmäisten kolmen vuoden kohdalle. Tästä periodista voidaan myös puhua esineleikki- vaiheena. Tällöin lapsella tapahtuu kielenkehitystä sekä aktiivisempaa ympäröivän maailman havaitsemista. Lapsella muodostuu tämän episodin aikana "minä itse"- tietoisuus. 3–6-vuotiailla lapsilla johtava toiminnan episodi on leikki, tarkemmin mainittuna roolileikki, jossa on usein jokin juoni. Tämä episodi muun muassa rikastaa lapsen mielikuvitusta ja lisää symbolisuutta. Neljäs episodi alkaa varhaisessa kouluikässä. Silloin oppimistoiminta on johtavassa roolissa ja se syntyy leikin pohjalta. Tämän episodin tarkoituksena on teoreettisen ajattelun ja ymmärtämisen kehittäminen. Psykologi Lev Vygotskin mukaan vuodet 3–7 ovat otollisia ja tärkeitä lapsen kehityksen kannalta. Tällöin lapsen henkiset toiminnot vahvistuvat ja muovaavat lapsen biologisen puolen perusprosesseja. Myös lapsen puhetaito kehittyy nopeaan tahtiin näinä ikävuosina. 3–7- vuotiaana lapsen riippuvuus hänen ympäristöönsä pienenee ja lapsi alkaa itse säätelämään toimintaansa. (Koivula ym., 2022.)

3.2 Lapsen tuen tarve

Neurokirjon lapsella tunnetaitojen kehitys on usein viivästynyt. Etenkin eri tunteiden tunnistaminen ja niiden ilmaiseminen on haastavaa. Nämä haasteet voivat jatkua aikuisikään asti. Omien tunteiden lisäksi myös muiden ihmisten tunteiden tunnistaminen ja huomioiminen voi tuntua vaativalta. (Oksanen & Sollasvaara, 2019, s. 171.) Turhautumisen tunteet ovat lapselle hyvin tavanomaisia, lapsen ikä huomioiden. Lapsi oppii uusia asioita ja harjoittelee eri taitoja, ja niissä epäonnistuminen herättää usein negatiivisia tunteita ja reaktioita. Vanhemman tehtävä on tällöin suhtautua tilanteeseen rauhallisesti ja osoittaa ymmärtävää ymmärtävyyttä. Toiminta- ja tunneimpulssit voivat hyvin helposti viedä esimerkiksi ADHD-lapsen mukanaan. Ennen lapsen tunnetaitojen säätelyn kehittymistä, hänen on haastavaa reagoida tilanteeseen ei-impulsiivisesti. Vahvat tunnepurkaukset ja reaktiot voivat olla itse lapsellekin pelottavia tilanteita. Lapsen on silloin tärkeää saada vanhemmalta turvaa ja tukea. Nepsy-lapsi tarvitsee todennäköisesti muita lapsia enemmän tukea omalta vanhemmaltaan tai lähiympäristön aikuiselta, myös

itsesäätelyn opettelu ja eri tunteiden käsittelyn kanssa. (Oksanen & Sollasvaara, 2019, s. 174–175.)

Toiminnanohjaus tarkoittaa jotakin toimintaa kohti haluttua tavoitetta. Se on suunniteltua, jäseneltyä ja päämäärätietoista toimintaa. Tämä taito on tärkeä, jotta ihminen kykenee toimimaan itsenäisesti arjessaan. Kaikilla lapsilla ei samalla tavalla kehity toiminnanohjauksen taidot, mutta vanhemman ja ympäristön tuki ovat siinä tärkeässä roolissa. Toiminnanohjaukselliset haasteet näkyvät lapsella esimerkiksi sillä, että lapsen on vaikeaa aloittaa jokin toiminta itsenäisesti, siirtyä toiminnasta toiseen tai pitää kiinni omasta alkuperäisestä suunnitelmastaan. Lapsen voi olla hankala hahmottaa, kuinka paljon aikaa hän johonkin toimintaan tarvitsee tai missä järjestyksessä hänen kannattaisi toimia. Lisäksi haasteet voivat näkyä hankaluutena lopettaa leikkiä, pukea vaatteita tai siivota omat jälkensä esimerkiksi leikin päätteeksi. Toiminnanohjaukseen liittyy myös osakseen itsesäätelykeinot, jotka ovat tärkeitä muun muassa ihmisen oman motivaation ja tunteiden säätelyssä. (Oksanen & Sollasvaara, 2019, s. 59–60)

Toiminnanohjaukselliset haasteet vaikuttavat lapseen niin, että hänen voi olla vaikeaa ymmärtää ympäristön vihjeistä, mitä on tapahtumassa seuraavaksi. Sen takia selkeä rytmi ja toisto on tärkeää lapselle. Kaikista muutoksista ja rytmin vaihdoksista on hyvä kertoa lapselle riittävän etukäteen. Mahdollisimman tarkka ja konkreettinen kuvaus muutoksesta ja siitä, mitä on tapahtumassa, auttaa lasta ennakoimaan tulevaa. (Oksanen & Sollasvaara, 2019, s. 70.) Toisto, järjestelmällisyys sekä ennakointi ovat toiminnanohjauksen tukemisessa todella tärkeässä roolissa. Päivärytmi auttaa nepsy-lastaa hahmottamaan aikaa sekä päivän kulkua. (Oksanen & Sollasvaara, 2019, s. 65.) Tehtävien pilkkominen osiin auttaa lasta ymmärtämään, missä järjestyksessä ja miten jonkin asian kanssa tulee edetä. Näin lapsen on myös helpompaa oppia uusia taitoja, kun häneltä vaaditaan lyhytkestoisempaa ja yksinkertaisempaa asiaa kerralla. (Oksanen & Sollasvaara, 2019, s. 68.) Ennakoinnilla tarkoitetaan lapsen ajatuksia tulevaisuuteen suuntaamista ja tulevien tapahtumien läpikäymistä etukäteen. Siirtymätilanteita voi harjoitella, ja niissä monet siirtymät ja tehtävät ovat usein lapsella jo ennalta tiedossa. Siirtymätilanteet voivat siitä huolimatta viedä lapselta paljon aikaa, koska niissä on usein monta eri vaihetta, joihin tulee keskittyä. (Oksanen & Sollasvaara,

2019, s. 69–70.) Arjen rutiinien sekä siirtymätilanteiden automatisoitumiseen tarvitaan paljon toistoa ja rutiinien muuttuminen usein hidastaa tätä. Arjen strukturointi voi olla esimerkiksi tehtävien ja ajan jäsentämistä. Tehtäviä ja asioita voi strukturoida eri tavoin, kuten tekstin, esineiden tai kuvien avulla. Strukturoinnissa vastataan muun muassa kysymyksiin missä, milloin, miten ja kenen kanssa. (Oksanen & Sollasvaara, 2019, s. 72–73.)

Kun lapsella on levottomat aivot, hänen on haastavaa siirtyä tilanteesta toiseen helposti ja joustavasti. Lapsen aivot saattavat siirtyä jonkin häntä kiinnostavaan asiaan helpommin, tai lapsen on vaikeaa siirtää ajatuksensa jostain häntä kiinnostavasta asiasta toiseen, vähemmän kiinnostavampaan asiaan. Esimerkiksi mieluisesta leikistä ajatusten siirtäminen ruokailuun tai pukemiseen voi olla todella haastavaa. Tämän takia on tärkeää varata tarpeeksi aikaa kaikkeen, jotta myös haastavissa tilanteissa lapsi ja aikuinen ehtivät ajallaan hoitaa asiansa. (Juusola, 2012.)

Ruokailutilanteet aiheuttavat monelle nepsy-lapselle haasteita. Se johtuu siitä, että lapsella voi olla syömiseen liittyvien aistien kanssa haasteita, eli aistin yli- tai aliherkkyyksiä. Aistiherkkyydet voivat aiheuttaa sen, että lapsi kokee jotkut koostumukset epämiellyttäviltä tai ruokailuun liittyvän sosiaalisen puolen epämukavaksi. Ruokailutilanteessa lapselle on tärkeää, että tilanne ja ympäristö ovat häntä huomioivia. Lasta voi tukea se, että tarjolla on hänelle sopivaa ruokaa, ruoka on aseteltu erilleen toisistaan ja uuteen ruokaan totutellaan hitaasti. Ruokailutilanteissa nepsy-lapsi voi reagoida myös esimerkiksi erilaisiin ääniin ja tunteuksiin. Ruokarajoittuneisuuteen voi hakea myös lääkärin lausuntoa, jolloin se voidaan huomioida paremmin päiväkodissa. (Oksanen & Sollasvaara, 2019, s. 124–125.) Ruokailutilanteiden haasteisiin voi harkita sitä, että lapsella on oma tila tai aika ruokailulle. Tämä on tärkeää silloin, kun ruokailutilanteen sosiaalisuus tuntuu lapsesta haastavalta tai vaikeuttaa ruokailuun keskittymistä. (Oksanen & Sollasvaara, 2019, s. 127.)

Pukeutuminenkin voi aiheuttaa nepsy-lapselle erilaisia haasteita. Vaatteet voivat aiheuttaa kutinaa tai materiaali olla lasta häiritsevää. Pukeutuminen voi viedä paljon aikaa ja lapsen keskittyminen voi loppua ja aiheuttaa kärsimättömyyttä. Tämä

voi näkyä haasteena ostaa uusia vaatteita, sillä uusiin vaatteisiin ja materiaaleihin tottuminen on usein haastavaa. Pukeutumisessakin on tärkeää muistaa ennakointi esimerkiksi vuodenaikojen muuttuessa. Näin lapsi voi etukäteen valmistautua muutokseen. Nepsy-lasta tulee auttaa pukeutumistilanteissa, etenkin kun lapsi on väsynyt. Pukemistilanteessa voi auttaa tehtävien järjestely esimerkiksi kuvien avulla tai asettamalla vaatteet pukemisjärjestykseen. Kiire ja lapsen hoptus aiheuttaa lapsessa hidastumista. Sen sijaan kehuminen tukee lasta ja motivoi häntä tulevaisuudessa esimerkiksi oma-aloitteisuuteen. (Oksanen & Sollaavaara, 2019, s. 138–139.)

Nepsy-haasteet vaikuttavat lapsen toimintamalliin, mikä ei aina kuitenkaan näy muille ihmisille ulospäin. Sen takia lapsen käyttäytyminen voi herättää muissa ihmettelyä tai väärinymmärrystä. Tällöin vanhemman kielteinen palaute tai suhtautuminen voi aiheuttaa negatiivista vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välille. Negatiivinen palaute voi herättää lapsessa ongelmallista käyttäytymistä. Sen sijaan vanhemman tulee rauhoittaa lasta ja tilannetta ohjaamalla lasta esimerkiksi kahden kesken rauhallisessa tilassa. Aikuisen positiivinen ja rakentava suhtautuminen tilanteeseen sekä lapsen kykyjen huomioiminen mahdollistaa heidän kommunikoinnilleen positiivista tunnelmaa ja kehittymiselle tilaa. Aikuisen positiivinen suhtautuminen sekä lapsen ohjaaminen mahdollistaa lapselle kehitystä ja myönteisen käyttäytymisen lisäämistä tulevaisuudessakin. Negatiivisuus taas aiheuttaa negatiivisuuden kehää, mikä ei kannusta lasta haluttuun toimintaan. (Oksanen & Sollaavaara, 2019, s. 151–152.)

Myönteisessä vuorovaikutuksessa positiivisen palautteen antamisen lisäksi joissakin tilanteissa on hyvä jättää huomioimatta lapsen ei-toivottu-käytös. Tämä tarkoittaa, että aina ei tarvitse jokaisesta ei-toivotusta-toiminnasta antaa lapselle palautetta. Se johtuu siitä, että kielteinen huomio todennäköisesti vain lisää ei-haluttua-toimintaa. Olennaista on pitää paino positiivisen palautteen annossa ja sen kautta oppimisessa. (Oksanen & Sollaavaara, 2019, s.153.) Tärkeää on myös muistaa kiittää lasta. Lapsi, jolle moni arkinen tilanne tuntuu haastavammalta kuin toisille, tarvitsee vielä enemmän kiitosta ja huomiota omasta toiminnastaan. Usein hyvä palaute ja kiittäminen voi johtaa lapsen positiivisempaan ja haluttuun toimintaan, mutta ei välttämättä. Jos lapsen aivotoiminta on jäsentymätöntä,

myös hänen käyttäytymisensä voi olla sellaista. Tällöin lapsen käyttäytyminen voi muuttua hetkessäkin hyvästä ja halutusta haastavaan käytökseen. (Juusola, 2012.)

Kommunikoinnin vahvistaminen nepsy-lapsen kanssa kehittää vuorovaikutustaitoja. Kommunikoinnissa nepsy-lastaa auttaa etenkin visuaalisuus, jossa voi hyödyntää kuvia. Myös graafinen kommunikointi voi tukea vuorovaikutustilanteissa. Graafisessa kommunikoinnissa hyödynnetään kuvien lisäksi symboleita ja tavaroita. Joskus nepsy-lapsella voi mennä aikaa vastaamiseen, ja tällöin muutaman minuutin vastausajan antaminen on lapselle tärkeää, koska uusien kysymysten esittäminen voi sekoittaa ja hämmentää lasta. (Oksanen & Sollasvaara, 2019, s.155.)

3.3 Lapsen vanhemman tuen tarve

Suomessa vanhempien uupumukseen pyritään suhtautumaan vakavasti. Nepsy-lasten perheet ovat Suomessa melko heikosti tunnistettuja, kuitenkin haavoittuvassa asemassa oleva joukko. Näillä perheillä voi olla erityisen haastavaa, koska muiden vanhemmuuden luomien vastuullisuuksien lisäksi heidän tulee huomioida lapsen erityistarpeet, ja valitettavasti joissakin tapauksissa myös taistella melko huonosti saatavilla olevista palveluista. (Erityisvoimia, 2019.)

Vertaistuella on tutkitusti todella suuri merkitys ihmisen jaksamisen kannalta. Itselleen vaikeissa tilanteissa tärkeää on, ettei jää ajatusten ja kokemusten kanssa yksin. Vertaistuki on ammattitukea täydentävä tukimuoto, joka on monille myös todella tärkeä oman elämänhallinnan kannalta. Esimerkiksi ADHD-liitosta löytyy vapaaehtoisten järjestämää vertaistukea, jota tapahtuu sekä ryhmissä, että yksilöllisellä tasolla. Yksilöllisellä tasolla tukea saa vertaisvanhemmilta, jotka ovat kokeneet mahdollisesti samankaltaisia asioita. Tätä tukea voi hakea, kun oman lapsen ADHD-diagnoosi on vielä uusi asia perheessä tai jos perheen arjessa tuntuu olevan jokin haastava tilanne, josta on vaikeaa päästä eteen päin. ADHD-liiton verkkosivuilta löytyy linkki, jonka kautta voi jättää yhteydenottopyynnön vertaisvanhempia koskien. (ADHD-liitto, i.a.-c.) ADHD-liitolla on monia muitakin

vapaaehtoisvoimin toimivia jäsenyhdistyksiä. Jäsenyhdistykset järjestävät erilaisen vertaistukiryhmien lisäksi myös koulutuksia ja tapahtumia aiheesta (ADHD-liitto, i.a.-d.)

4 LAPSIPERHEIDEN PALVELUT

4.1 Yleisesti lapsiperhepalveluista

Perheiden kanssa tehtävää työtä toteutetaan monenlaisessa toimintaympäristössä. Näitä ovat esimerkiksi koulut, lastensuojelu, varhaiskasvatus sekä erilaiset järjestöt. (Seppänen ym., 2021, s. 192.) Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatuksen suunnitteluvaiheessa, sitä järjestäessä, sen toteutuksessa sekä kaikissa päätöksissä siihen liittyen on aina huomioitava lapsen etu. Lisäksi tämän lain mukaan kaikilla varhaiskasvatuksessa olevilla lapsilla on oikeus saada yksilöllisen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta tarvittavaa yleistä tukea. (L 540/2018 4. §, 15. §.) Sosiaalihuoltolaissa sanotaan, että lapsella sekä lapsen perheellä on oikeus saada välittömät sosiaalipalvelut lapsen terveyden ja kehityksen kannalta. Tällaisia palveluita tulisi järjestää niin paljon, kuin on lapsen kannalta tarvetta. Palveluiden tulee tukea lapsen lisäksi myös vanhempia ja muita lapsen kasvatuksesta huolehtivia ihmisiä. (L 1301/2014.) Palveluiden suunnitteluvaiheessa on tärkeää muistaa, että palveluita tullaan tarvitsemaan todennäköisesti vuosien ajan, eikä lyhytmuotoinen kuntoutus tai tuki ole välttämättä pidemmältä ajalta kantava ratkaisu. Kun palveluita lähdetään räätälöimään jokaiselle perheelle erikseen, on huomioitava koko perheen elämäntilanne ja sekä perheenjäsenten voimavarat. Sen jälkeen voidaan löytää jokaiselle perheelle sopivat palvelut ja tuen muodot. (Särkikangas & Seppälä, 2022, s. 16–17.)

Lasta koskevissa asioissa ja päätöksissä tulee mahdollisuuksien mukaan kuulla lapsen omia näkemyksiä. Aina tulee ottaa huomioon lapsen identiteetti sekä hänen yksilöllisyytensä. Varhaiskasvatuksessa tämä tarkoittaa lapsen oikeutta tulla

nähdyksi ja kuulluksi omana itsenään ja mahdollisuutta ilmaista itseään ja tunteitaan sekä kehittyä omassa tahdissaan. Tuen tarpeisen lapsen kohdalla on myös tärkeää turvata hänelle toiminnan mahdollisuudet yhtäläisesti, niin kuin kaikille muillekin. (Seppänen ym., 2021, s. 12.)

Neurokirjon lapsia on asiakkaana muun muassa perusterveydenhuollossa, erityissairaanhoidon palveluissa, kuten lastenpsykiatrian ja neurologian palveluissa sekä sosiaalipalveluissa, kuten lastensuojelussa ja vammaispalveluissa (Särkikangas & Seppälä, 2022, s.143). Kela tarjoaa 5–15-vuotiaille LAKU-perhekuntoutusta, joilla on ADHD, ADD, Touretten oireyhtymä tai autismikirjon häiriö. Kuntoutus kestää puolitoista vuotta ja sen toteutus suoritetaan lapsen normaalissa arjen ympäristössä. Perhekuntoutukseen voi hakea hakemuksen avulla, johon liitetään terveydenhuollosta saatu selvitys, jossa ilmenee tarvittavat tiedot tai lääkärinlausunto. Kela myös mahdollistaa sopeutumis- ja kuntoutusvalmennuskursseja lapsille, nuorille sekä näiden perheille. Tämä valmennus on moniammatillisuuteen perustuvaa ja ryhmämuotoista kuntoutusta, jonka avulla halutaan turvata muun muassa lapsen toimintakykyä ja vahvistaa elämänhallintaa. Valmennuksessa saa tietoa sairaudesta ja erilaisista tukimenetelmistä arkisiin ongelma- ja haastetilanteisiin. Yleensä näillä kursseilla kuitenkin eniten arvostetaan vertais-tukea, jota toisilta voi saada. (Savikuja, T., & Puustjärvi, A., 2022.)

Kela on saanut lisärahoitusta lasten ja nuorten neuropsykiatristen haasteiden kuntoutuspalveluihin vuosille 2023–2024. Tästä seurauksena nyt yhä useampi lapsi ja nuori voi saada Kelan tarjoamia palveluita tarpeen mukaan. Etuuspäällikkö Tuula Ahlgrenin mukaan tämä on yhteiskuntamme yksi tapa osoittaa sitoutumistaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä heidän tulevaisuutensa tukemiseen. Ahlgren jatkaa, että ilman lisärahoitusta Kela olisi joutunut rajoittamaan mahdollisten uusien asiakkaiden pääsyä Kelan kuntoutuspalveluihin resurssipuulan takia. (Kela, 2023.)

4.2 Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö

Hyvinvointialueen tulee järjestää neuvolapalveluja alueensa lasta odottaville perheille ja alle oppivelvollisuusikäisille lapsille sekä heidän perheilleen. Näihin palveluihin sisältyy muun muassa lapsen terveen kehityksen, kasvun ja hyvinvoinnin edistäminen, perheen ja vanhemmuuden hyvinvoinnin tukeminen sekä perheen tukeminen ja ohjaaminen tarvittavaan hoitoon ja tutkimuksiin tarpeen tullen. Neuvolatyö on perusterveydenhuollossa keskeinen osa terveyttä edistävää ja ehkäisevää toimintaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a.) Hyvinvointialueen on toimitettava yhteistyössä varhaiskasvatuksesta vastaavien tahojen kanssa järjestäessään neuvolapalveluita (L 1326/2010).

Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö on lain velvoittamaa. Terveystieteiden tutkimuskeskuslaki (L 1326/2010), varhaiskasvatustutkimuslaki (L 540/2018), valtioneuvoston asetus koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta, nuorten ja lasten suun terveydenhuollosta sekä neuvolapalveluista (L 338/2011) velvoittavat varhaiskasvatusta ja neuvolapalveluita toimimaan yhteistyössä. Varhaiskasvatustutkimuslaki velvoittaa tekemään yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa lapsen tarpeiden mukaan lapsen tarvitsemien palveluiden ja tuen kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi sekä toteuttamiseksi. Varhaiskasvatuksessa lapsi on lain mukaan oikeutettu saamaan yksilöllisen hyvinvointinsa ja kehityksensä tueksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita ja tukitoimia. Yhteistyörakenteiden toimivuus edesauttaa vuorovastaista ja laadukasta yhteistyötä neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä. Aktiivisen yhteistyön avulla lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tuetaan parhaalla mahdollisella tavalla. Yhteistyö neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä tukee laadukasta varhaiskasvatusta sekä perheen ja lapsen yhteistyötä neuvolan kanssa. Yhteistyössä ensiarvoisen tärkeää on huomioida itse lapsi sekä yhtä lailla lapsen läheiset. (Opetushallitus, i.a.-b.)

4.3 Matalankynnyksen palvelut

Avoin kohtaamispaikka perheille on matalan kynnyksen paikka, jossa perheillä, lapsilla ja vanhemmilla on mahdollisuus tavata muita. Tavoitteena

kohtaamispaikoilla on vahvistaa niin lapsen kuin vanhempienkin vuorovaikutusta, voimavaroja ja osallisuutta. Kohtaamispaikkoja ylläpitävät muun muassa kirjastot, seurakunnat, varhaiskasvatus sekä sosiaali- ja terveystoimi. Kohtaamispaikat ovat osana perhekeskuksia ja kohtaamispaikkojen toiminta perustuu eri toimijoiden suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen yhteistyöhön. (Lastensuojelun keskusliitto, i.a.)

Perhekeskukset ovat palveluverkostoa, joka tarjoaa tukea lasten, perheiden ja nuorten avun ja hyvinvoinnin tarpeisiin. Perhekeskus voi toimia fyysisesti toimipisteessä tai verkostomaisena konseptina. Perhekeskusten toiminnan tavoitteena on muun muassa ehkäistä terveys- ja hyvinvointiongelmia, mahdollistaa vertaistukea, ehkäistä eriarvoisuutta, kehittää perheiden varhaisen hoidon ja tuen saamista sekä monitoimijaisen yhteistyön edistäminen. (Hyvinvoinnin ja terveydenlaitos, i.a.)

Perhetyö on matalankynnyksen toimintaa, jossa perhetyöntekijä auttaa ja tukee arjessa, sekä tarttuu mahdollisiin ongelmiin nopeasti. Tarkoituksena perhetyössä on perheiden hyvinvoinnin edistäminen, toimijuuden vahvistaminen ja perheen tukeminen arjen pulmatilanteissa. Perhetyö toteutetaan yleisesti perheen kotona osallistavalla työotteella, mutta sitä on myös mahdollista saada perhekeskuksissa ja neuvoloissa. Perhetyöhön voi ottaa yhteyttä kuka vain: nuori itse, perhe tai huolissaan olevat läheiset. Lapsiperheille on myös olemassa kotipalvelu. Lapsiperheiden kotipalvelu tarjoaa väliaikaista ja ehkäisevää tukea perheille. Perheen elämäntilanteen vaatiessa kotipalvelun työntekijän voi saada vahvistamaan arjen taitoja. Palveluiden tarkoituksena on vahvistaa voimavaroja sekä tukea perheitä arjesta selviytymisestä. (Seppänen ym., 2021, s.192–193.)

4.4 Yhteistyökumppani Perhetalo Unikko

Opinnäytetyön yhteistyökumppani oli Mannerheimin lastensuojeluliiton Perhetalo Unikko. Unikko avattiin vuoden 2023 syyskuussa Helsingin Pukinmäessä. Perhetalo Unikko on perheiden avoin kohtaamispaikka, jossa voi viettää aikaa muiden vanhempien sekä lasten kanssa esimerkiksi ohjatun toiminnan parissa.

Lisäksi Unikko tarjoaa yksilöllisiä aikoja asiointiavulle, joita voi tarvittaessaan varata itselleen. Perhetalo Unikko on suunnattu 0–12- vuotiaille lapsille sekä heidän perheilleen. Ohjatun toiminnan lisäksi Unikossa saa hyödyntää olemassa olevia materiaaleja, leluja ja tiloja. Unikossa on tällä hetkellä kaupungilta sekä järjestöltä työntekijöitä. Perhetalo Unikkoon voi myös halutessaan mennä pitämään omaa suunniteltua ja ohjauksellista toimintaa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, i.a-b.) Työelämätahon kanssa on tehty opinnäytetyöhön liittyvä sopimus. Perhetalo Unikon toimintatavat ja toiveet on huomioitu kehittämistoimintaa suunnitellessa ja toteutettaessa. Tällä on pyritty saamaan info- ja keskustelutilaisuudesta kaikkia palveleva kokonaisuus.

Mannerheimin lastensuojeluliitto tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia tukeen, kohtaamiseen ja erilaiseen vertaistoimintaan perheille, lapsille, nuorille ja vanhemmille. Mannerheimin lastensuojeluliitolta löytyy erilaisia vertaisryhmiä. Lisäksi on olemassa perhekahviloita, joissa vanhemmat ja lapset pääsevät tutustumaan uusiin ihmisiin ja saamaan lapsille ikäistään leikkiseuraa. Terhokerhot ovat kaikille avoimia ja maksuttomia kohtaamispaikkoja kaiken ikäisille. Terhokerhoissa lapset pääsevät leikkimään yhdessä ja vanhemmat viettämään aikaa turvallisesä ympäristössä. Mannerheimin lastensuojeluliitolta löytyy myös erilaisia ryhmiä vanhemmuuden tukemiseen ja kerhoja lapsille, joissa lapset pääsevät leikkimään, tutustumaan uusiin ihmisiin ja oppimaan uusia asioita yhdessä perheen kanssa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, i.a.-a.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoitus oli mahdollistaa vanhemmille info- ja keskustelutilaisuus, jossa he pääsisivät kuulemaan neuropsykiatrisista haasteista, kysymään heitä askarruttavia kysymyksiä ja keskustelemaan muiden vanhempien kanssa aiheesta. Sosiaalialan ammattilaisille on tarjolla erilaisia koulutuksia neuropsykiatrisista haasteista ja näitä on saatavilla koko ajan enemmän, koska aihe on

pinnalla ja vahvasti esillä. Vanhemmille tällaisia koulutuksia ei juurikaan löydy ja tiedon etsiminen netistä voi olla uuvuttavaa ja tuntua raskaalta.

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä vanhempien tietoisuutta neuropsykiatrisista haasteista sekä siitä, kuinka he voivat toimia sujuvoittaakseen sekä omaa, että heidän lapsensa arkea. Lisäksi tavoitteena oli oppia itsekin neuropsykiatristen haasteiden oireista lisää ja syventää omaa tietämystämme aiheesta. Tavoitteena oli mahdollistaa yhteistyökumppanillemme uudenlaista ja heitä palvelevaa toimintaa, josta sekä heille, että osallistuville vanhemmille jäisi kokonaisuudessaan hyvä olo.

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Teoreettisen tiedon kokoaminen

Tämä opinnäytetyö on kehittämispainotteinen, joka tarkoittaa opinnäytetyössä käytännön toiminnan opastamista, ohjeistamista, kehittämistä tai järjestämistä. Opinnäytetyön tuotos on useimmiten esimerkiksi jokin uusi palvelu, toteutus tai tuote. Tällaisen opinnäytetyön prosessi on syklisesti etenevä. Ensimmäiseksi identifioidaan kehittämistarve, jonka jälkeen siirrytään toiminnan suunnitteluun sekä sen toteuttamiseen. Lisäksi tähän prosessiin kuuluu oman työskentelyn ja tuotoksen arvioiminen. Kehittämispainotteisessa opinnäytetyössä keskeistä on osallistujien aktiivinen rooli ja toiminnan kehittäminen. (Libguides, i.a.)

Tiedon kerääminen alkoi jo vuoden 2023 keväällä kun opinnäytetyöprosessi lähti kunnolla käyntiin. Tietoa kerättiin aiheesta mahdollisimman monipuolisesti eri lähteistä ja sen pohjalta muodostui opinnäytetyön teoriaosuus. Teoriaosuus koostuu verkosta saatavista lähteistä sekä erilaisesta kirjallisuudesta. Opinnäytetyön aiheeseen syventymisessä ja paremmassa ymmärtämisessä auttoi keskustelu ammattilaisten kanssa esimerkiksi työharjoitteluissa sekä työpaikoilla.

Ammattilaisten näkemyksiä neuropsykiatrisista haasteista ja siitä, kuinka pinnalla se tänä päivänä heidän mielestään on, oli opinnäytetyön prosessin aikana tärkeää. Tällä tavoin saatiin konkreettisia kokemuksia ja ajatuksia aiheen ajankohtaisuudesta ja tärkeydestä. Keskusteluiden perusteella neuropsykiatriset haasteet aiheena on todellakin vahvasti esillä sosiaalialalla, etenkin varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyössä on pyritty siihen, että kaikki lähteet ovat mahdollisimman monipuolisia, jotta opinnäytetyö on kattava ja olennaisimmat tiedot ovat helposti löydettävissä ja ymmärrettävissä.

Teoreettisen tiedon keruussa on hyödynnetty sekä internetiä että kirjaston palveluita. Koska pyrkimyksenä oli löytää mahdollisimman tuoretta tietoa, oli joskus luotettavien ja monipuolisten lähteiden löytäminen aikaa vievää. Aihe on pinnalla ja siitä löytyy todella paljon tietoa sekä tutkimuksia, jotka muuttuvat tai täydentyvät lähes jatkuvasti. Tässä opinnäytetyössä on muutama näkökulma, josta aiheesta on tarkasteltu. Näitä ovat lapsen, vanhemman sekä eri palveluiden näkökulmat. Tämänkin takia teoreettisen tiedon kokoaminen oli pitkä ja laaja osa opinnäytetyön prosessia.

6.2 Kehittämistyön prosessin kuvaus

Olimme yhteydessä perhetalo Unikkoon syksyllä 2023. Kerroimme aiheestamme ja kysyimme, olisiko heillä tarvetta info- ja keskustelutilaisuudelle, jota olimme suunnitelleet. Perhetalo Unikon koordinaattorit olivat innoissaan ehdotuksestamme ja sovimmekin melko pian etätapaamisen Teams- palvelulla, jossa kävimme enemmän läpi ideaamme ja jaoimme puolin ja toisin ajatuksia. Ideamme ja ajatuksemme olivat Unikon työntekijöiden kanssa hyvin samanlaisia ja löysimme heti yhteisen sävelen. Hyvin pian Teams - tapaamisella sovimme, että tulemme perhetalo Unikkoon paikan päälle pitämään info- ja keskustelutilaisuutemme torstaina 16.11.2023 kello 15:30-16:30. Saimme melko vapaat kädet tilaisuuden pitämiseen, joten yhteistyö oli vapaata ja avointa. Vaikka meille annettiin vapaat kädet toteutuksen tuottamiseen, halusimme huomioida yhteistyökumppanimme toiveita ja mielipiteitä. Jo suunnittelun aikana meille oli tärkeää huomioida

kaikkien osallistujien tarpeet kuten kielimuuri tai liikkumisesteet ja kävimmekin nämä Teamsissa läpi Unikon työntekijöiden kanssa.

Sovimme yhteistyökumppanimme kanssa, että teemme info- ja keskustelutilaisuutta varten mainoksen (liite 1). Teimme mainoksesta yksinkertaisen, jotta siitä tulisi selkeästi ilmi tärkeimmät asiat: keitä olemme sekä mitä, miksi, missä ja milloin infotilaisuus on. Lähetimme perhetalo Unikon koordinaattoreille mainoksen kaksi viikkoa ennen info- ja keskustelutilaisuutta. He mainostivat tilaisuutta mainoksellamme heidän seinillään sekä sosiaalisessa mediassaan, kuten Instagramissa ja Facebookissa.

Meillä oli aikaa reilu kuukausi valmistella diaesitystämme (liite 2) info- ja keskustelutilaisuuttamme varten ja saada kaikki esitysvalmiiksi. Diaesityksen suunnittelussa lähdimme liikkeelle siitä, mistä tiedosta olisi perheille kaikista eniten hyötyä ja miten rakentaisimme järkevän, napakan ja helposti ymmärrettävän esityksen jokaiselle osallistujalle. Pyrimme ottamaan huomioon esityksessämme sen, että kuuntelijoilla voi olla eri määrä tietoa aiheesta. Huomioimme sen sillä, että emme käyttäneet ammattisanastoa tai liian monimutkaisia termejä. Avasimme esimerkiksi erikoisemmat termit aina auki ja annoimme osallistujille mahdollisuuden kysyä kysymyksiä ja tarkennuksia. Yhteistyökumppanimme toiveet esitykseen liittyen olivat tärkeitä ja toteutimme ne parhaamme mukaan. Yhteistyökumppani toivoi esitystä, jossa oli ainakin yleisellä tasolla tietoa aiheesta sekä eri lapsiperhepalveluiden roolista tietoa. Muuten diaesityksen rakentamiseen saimme vapaat kädet.

Diaesityksen runko rakentui jo olemassa olevaan tietoon, jota olimme keränneet opinnäytetyötämme varten tutustumalla aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen ja eri lähteisiin neuropsykiatrisista haasteista. Painotimme esityksessämme nimenomaan erilaisia menetelmiä ja tapoja haastaviin tilanteisiin lasten ja vanhempien tueksi. Emme siis syventyneet siihen, miksi neuropsykiatrisia haasteita joillekin tulee tai siihen liittyvistä aivojen toiminnan häiriöistä, koska valmistumme sosionomeiksi ja halusimme painottaa vain tämän näkökulman kannalta olennaisimpia asioita. Pyrimme pitämään info- ja keskustelutilaisuuden helposti lähestyttävänä

ja ymmärrettävänä, jotta sieltä nousseita menetelmiä olisi helppo poimia omaan arkeensa.

Kuukauden aikana kokosimme diaesityksen, jonka aiheina olivat: neuropsykiatriset haasteet, yleisiä tärkeitä asioita arjen tueksi, visuaalisuus, siirtymätilanteet, ruokailutilanteet, sosiaalipalvelut tukena, hyödyllisiä linkkejä ja lähteet. Kuten mainoksessa, myös diaesityksessämme pyrimme selkeyteen ja yksinkertaisuuteen. Järjestimme diaesityksen teemat niin, että ne etenevät mahdollisimman loogisessa järjestyksessä. Vaikka diaesityksemme diat ovat yksinkertaisia, olimme valmisteilleet itsellemme kattavat ja monipuoliset muistiinpanot tukemaan esitystämme. Näin osallistujat pystyivät keskittymään puheeseemme, eikä heidän tarvinnut lukea itse diaesitystä, jos siihen ei esimerkiksi ollut mahdollisuutta tai jos liiallinen tekstin määrä häiritsee keskittymistä. Koko valmisteluprosessin aikana valmistelimme yhdessä esitystämme ja muistiinpanojamme. Noin viikkoa ennen info- ja keskustelutilaisuuttamme, harjoittelimme esitystämme kenraaliharjoitustyyllisesti. Se auttoi huomaamaan mahdolliset tarvittavat täydennykset ja muokkaukset sekä sen, kuinka kauan esitys suunnilleen ajallisesti kestää.

6.3 Info- ja keskustelutilaisuuden kulku

Saavuimme Unikon tiloihin tunti ennen infotilaisuuttamme, jotta saisimme kaiken valmiiksi ajallaan. Valitsimme Unikon tiloista paikan, jossa halusimme tilaisuuden järjestää. Paikkana toimi lasten leikki- ja askartelu alue, johon pääsimme luomaan esteettömän tilan muuttamalla valaistusta ja huonekalujen järjestystä. Tila oli myös hiljaisempi kuin muut tilat, ja ajattelimme, että vanhempien mukana tulevat lapset viihtyisivät parhaiten siinä tilassa, koska siellä oli valmiiksi askartelutarvikkeita ja leluja. Varasimme myös aikaa Unikon työntekijöiden kanssa keskusteluun ja siihen, jos esimerkiksi Unikolta lainaamamme projektorin kanssa olisi tullut ongelmia.

Pitämämme info- ja keskustelutilaisuus kesti yhteensä hieman oletettua kauemmin eli yli tunnin, sillä info- ja keskustelutilaisuus herätti avointa keskustelua kaikkien mukana olleiden kesken. Osallistujia info- ja keskustelutilaisuudessa oli

yhteensä viisi. Vanhemmilla oli kysymyksiä, joita kävimme yhdessä läpi. Vuorovaikutus koko tilaisuuden läpi oli avointa ja muita kunnioittavaa. Tilaisuudessa oli turvallinen ja lämmin ilmapiiri, mikä osaltaan varmasti vaikutti siihen, että osallistujat halusivat jakaa omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan muiden kanssa. Tämän ansiosta osallistujat saivat toisiltaan myös vertaistukea. Keskustelu oli luontevaa, jonka takia meidän ei juuri tarvinnut johdatella sitä. Esitystämme pitäessä joidenkin osallistuvien vanhempien lapset leikkivät ja ajoittain veivät vanhempiansa huomiota, mutta siitä huolimatta pystyimme keskittymään esitykseemme ja sen pitämiseen. Olimme varautuneita siihen, että tällainen olisi mahdollista, eikä se loppujen lopuksi haitannut meidän esiintymistämme juuri ollenkaan. Myös vanhempien keskittyminen palasi aina melko nopeasti takaisin esitykseemme. Tarjolla oli pullaa ja keksiä osallistujille, jotka olimme ostaneet ennen paikalle menoa. Kahvia oli tarjolla perhetalo Unikon puolelta.

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä vanhempien tietoisuutta neuropsykiatrisista oireista ja siitä, kuinka voi toimia sujuvoittaakseen arkea ja näin ehkäistä mahdollisten ongelmien aiheutumista ja kasaantumista. Saavutimme tavoitteet pitämässämme info- ja keskustelutilaisuudessa kertomalla neuropsykiatrisista haasteista sekä yleisistä oireista. Lisäksi kerroimme erilaisista menetelmistä arjen tueksi sekä vinkeistä, jotka voivat sujuvoittaa haastavia tilanteita. Tiedämme saavuttaneemme tavoitteet, sillä osallistujat itse kertoivat saaneensa lisää tietoa aiheesta sekä uusia konkreettisia toimintamalleja ja menetelmiä heidän arkeensa.

6.4 Kehittämisprosessin palaute ja arviointi

Varsinaista palautetta emme keränneet info- ja keskustelutilaisuudesta opinnäytetyötämme varten, mutta saimme suullista palautetta niin vanhemmilta kuin Unikon työntekijöiltäkin. Saimme positiivista palautetta Unikon työntekijöiltä siitä, että diaesityksessä olleet asiat olivat olennaisia ja itse diaesitys oli selkeä. Saimme myös hyvää palautetta siitä, että osasimme vastata osallistujien kysymyksiin ammattimaisesti. Lähetimme Unikon työntekijöille diaesityksemme, jotta he voisivat halutessaan käydä sitä vielä läpi tai hyödyntää omassa toiminnassaan. Unikon työntekijät kertoivat, että olemme tervetulleita ja toivottuja pitämään

tulevaisuudessa lisää erilaisia tilaisuuksia tai toiminnallisia hetkiä. Yhteistyömme perhetalo Unikon kanssa sujui helposti ja mukavasti, eikä minkäänlaisia haasteita tai hidasteita yhteistyön etenemisen kannalta tullut vastaan. (LIITE 3)

Onnistuimme tilaisuudessa mielestämme hyvin ja saimme aikaiseksi kokonaisuuden, johon olimme tyytyväisiä. Koemme, että meidän keskeinen yhteistyömme toimi hyvin, sillä olemme tehneet lukuisia töitä yhdessä aiemminkin. Vastuutehtävien jako ja yhdessä työskentely on joka kerta ollut antoisaa ja helppoa. Palaute, jota vanhemmilta ja työntekijöiltä saimme, vahvisti tunnettamme siitä, että tilaisuus sujui hyvin ja saimme todella luotua kokonaisuuden, joka palveli osallistuvia vanhempia. Kaikki osallistujat liittyivät yhteiseen keskusteluun enemmän tai vähemmän, ja osa kertoi myös omia kokemuksiaan avoimesti.

7 EETTISET NÄKÖKULMAT JA LUOTETTAVUUS

Etiikassa on kyse siitä, mikä on hyvää tai paha. Lisäksi se käsittelee normeja ja arvoja sekä oikeuksia ja velvollisuuksia. Eettisestä ongelmasta voidaan puhua, kun normit ja arvot joutuvat ristiriitaan. Käsitettä etiikka usein käytetään yhdessä moraalin kanssa. Etiikka on kuitenkin käsitteenä laajempi kuin moraaliksi, koska se itsessään sisältää moraalista pohdintaa sekä tutkimusta. Moraalissa kyse on käytännön elämästä ja siihen liittyvistä tavoista ja käytöksestä. Etiikassa tutkitaan myös moraalista ja muun muassa siihen liittyviä kysymyksiä sekä eettisyyteen liittyvien käsitteiden merkitystä. Eettisyydessä käydään läpi moraalisia näkemyksiä sekä sitä, kuinka tulisi toimia. (Sihvo & Koski, 2020, s. 52.)

Eettisten näkökulmien huomioiminen opinnäytetyössä on todella tärkeää ja pyrimme kokoamaan mahdollisimman eettisesti oikean ja hyvän lopputuloksen. Eri-tyisesti kehittämisosuuksiemme kohdalla huomioimme eettisyyttä eri näkökulmista. Pitämämme info- ja keskustelutilaisuus vanhemmille oli täysin vapaaehtoisuuden perustuva ja mitään henkilötietoja ei kerätty kenestäkään. Vain osallistujat

tiesivät ja näkivät, ketkä olivat mukana infotilaisuudessa. Kenenkään ei tarvinnut kertoa omia tietoja tai jakaa omia kokemuksiaan, jos ei itse niin halunnut tehdä. Osallistujat kuitenkin jakoivat kokemuksiaan omasta tahdostaan, mikä mahdollisti heille vertaistukea.

Tietoa kerätessä opinnäytetyöhön sekä info- ja keskustelutilaisuuteen huomioimme eettisyyttä jatkuvasti. Keräsimme mahdollisimman luotettavaa sekä ajankohtaista tietoa työtämme varten. Osa etsitystä tiedosta jätettiin juuri näiden kysymysten takia pois. Keskustelua tiedon luotettavuudesta oli aina, kun lisäsimme tai etsimme uutta tietoa. Niin Unikon työntekijät kuin info- ja keskustelutilaisuuteen osallistuneet vanhemmatkin luottivat jakamaamme tietoon ja sen lähtöpeleihin, joten tiedon eettisyys ja ajankohtaisuus oli isossa roolissa koko kirjoitusprosessimme läpi ja tiedostimme sen tärkeyden sekä meidän vastuullisuutemme sen osalta.

Perhetalo Unikko oli meille molemmille uusi toimintaympäristö, joten meille kaikki osallistujat olivat tuntemattomia, emmekä tieneet heidän tilanteistaan mitään ennestään. Lisäksi Unikko sijaitsee sellaisella alueella, josta meillä ei kummallakaan ole ennestään kokemusta esimerkiksi työn kautta. Pidimme huolen omasta aiheen hallinnastamme ja keräsimme laajasti tietoa aiheesta ennen info- ja keskustelutilaisuuden pitämistä. Hankimme itsellemme laajan tietämyksen aiheen ympäriltä, jotta pystyisimme tarjoamaan vanhemmille mahdollisimman tarkan, ajankohtaisen ja olennaisen tiedon aiheesta. Valmistauduimme vanhempien mahdollisiin kysymyksiin, jotta pystyisimme vastaamaan niihin ammattimaisella otteella. Tämänkin takia luotettavan tiedon kerääminen oli koko prosessin ajan todella tärkeässä roolissa.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön prosessin aikana olemme kasvaneet ammatillisesti sekä kehittäneet ammatillista identiteettiämme. Näemme kehitystä, sillä olemme keskittyneet aiheeseen, joka meitä molempia kiinnostaa ja olemme etsineet siitä laajasti tietoa. Meitä molempia kiinnostaa tulevaisuudessa työskennellä mahdollisesti lasten ja lapsiperheiden parissa, joten tämän aiheen ymmärtäminen on todella tärkeää meille ammatillisen identiteettimme kannalta. Osaamme tulevana sosionomeina kohdata nepsy-lapsia ja tarjota tukea myös heidän vanhemmilleen kertomalla eri menetelmistä ja vinkeistä arkeen sekä tarjoamalla oikeanlaista tukea heille. Lisäksi olemme olleet vastuussa kaikesta tekemisestämme ja siitä, mitä tietoa jaamme muille. Se on ollut tärkeä oppi tämän opinnäytetyön aikana, sillä vastuuntunto ja vastuullisuus on sekä opiskelijana että myös sosionomina todella tärkeä taito. Opinnäytetyön prosessin aikana olemme harjoitelleet tiimityöskentelyä, mikä on sosiaalialalla erityisen tärkeä taito. Tulemme kohtaamaan työssämme paljon erilaisia ihmisiä ja tekemään asiakastyön lisäksi myös verkostointia muiden ammattilaisten kanssa. Harjoittelimme koko prosessin aikana oman työmmme peilaamista ja itsereflektiota sekä annoimme työskentelyämme toisillemme palautetta ja sitä kautta kehityimme lisää. Tulevana sosionomeina tiedämme siis tärkeästä aiheesta laajasti ja osaamme hyödyntää sekä soveltaa sitä eri tilanteissa.

Opinnäytetyö oli itsessään laaja prosessi, mutta info- ja keskustelutilaisuuden pitäminen oli meille molemmille todella merkityksellistä oppimisemme ja ammatillisen kasvumme osalta. Meidän kohdallamme oikean yhteistyökumppanin löytäminen oli melko haastavaa ja aikaa vievää. Joissakin tilanteissa emme saaneet vastausta ollenkaan mahdollisilta yhteistyökumppaneilta, ja oli myös tilanteita, jolloin luulimme saaneemme yhteistyökumppanin, mutta lopulta heistä ei enää kuulunutkaan mitään. Yhteistyökumppania etsiessä se oli jopa uuvuttavaa, mutta nyt koemme, että sillä on ollut myös osaltaan suuri rooli ammatillisen kehityksemme kannalta. Opimme olemaan kärsivällisempiä ja opimme enemmän siitä, kuinka lähestyä eri sosiaalialan palveluntarjoajia ja mahdollisia yhteistyökumppaneita. Lisäksi kehitimme taitoa ponnistamaan takaisin ylös vastoinkäymisten jälkeen.

Esityksestä vastuussa oleminen mahdollisti ammatillista kasvua ja ammatillisen identiteetin kehittymistä. Tämän kautta saimme esiintymiskokemusta ja itsevarmuutta sekä tulevaisuuteen samankaltaisiin tilaisuuksiin, että ammattilaisina ja asiantuntijoina toimimiseen. Asiantuntijan roolissa oleminen oli meille molemmille vielä uusi kokemus. Asiantuntijana toimiminen on vastuullinen rooli ja tiesimme heti alkuun, mihin olimme ryhtyneet. Uskomme, että haasteiden kautta voi oppia hurjasti uusia asioita, ja siksi tämä tuntui tärkeältä askeleelta kohti ammatillista kehitystämme.

Kun kokosimme diaesitystämme info- ja keskustelutilaisuutta varten, syvensimme samalla jo olemassa olevaa tietoamme, jota keräsimme opinnäytetyötä kirjoittaessa. Diaesityksen kokoaminen ja tilaisuuden pitäminen vanhemmille oli meille todella merkittävää, sillä saimme itsevarmuutta tietämyksestämme aiheesta. Kootessamme diaesitystämme havahduimme siihen, että tämä oli paras tapa käydä läpi jo oppimaamme tietoa, syventää ymmärrystämme aiheesta ja hankkia uutta tietoa sen perusteella, mitä vanhemmat voisivat meiltä kysyä.

Opinnäytetyön aihe valikoitui meille todella helposti ja se tuntui luontevalta. Aihe on erityisesti viimevuosina ollut sosiaali- ja terveysalalla vahvasti esillä. Olemme molemmat kohdanneet työelämässä ja työharjoitteluissamme tilanteita nepsy-lasten kanssa, joissa olemme miettineet, miten olisi kannattanut toimia niin, että se olisi palvellut parhaiten kyseisiä lapsia. Halusimme oppia aiheesta lisää itse, mutta myös luoda tilaisuuden varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille, jossa he saisivat tietoa tästä myös omaan arkeensa.

Opinnäytetyöstä ja tilaisuuden pitämisestä muodostui nopeasti meille molemmille hyvin henkilökohtainen projekti, johon panostimme ja pistimme paljon aikaamme. Emme kuitenkaan säilyneet ilman vastoinkäymisiä, mutta ymmärrämme, että niiltä on vaikea välttyä näin isossa työssä. Joskus tuntui, että olisi parempi aloittaa alusta tai vaihtaa aihetta, mutta aiheen tärkeys ei antanut meidän tehdä tätä. Alkuperäisen suunnitelman pidettyämme olemme hyvin tyytyväisiä siitä, ettemme luovuttaneet missään vaiheessa. Tiedämme toisemme vahvuudet ja heikkoudet, joten niiden huomioiminen opinnäytetyötä tehdessä oli luontevaa.

Vastoinkäymisistä huolimatta osasimme kannustaa toisiamme loppuun asti, ja se on ollut tärkeää meille molemmille.

Uskomme, että vertaistuki on monessa tilanteessa ehdottoman tärkeä tukimuoto, koska sitä kautta ihminen saa validaation tunnetta, kokee itsensä ymmärretyksi ja vähemmän yksinäiseksi asian kanssa. Ajattelemmme, että sosiaali- ja terveyspalveluissa voitaisiin hyödyntää vertaistukea vieläkin enemmän ja tarjota eri tilanteissa oleville henkilöille vertaistukea esimerkiksi kertomalla erilaisista järjestöistä, jotka sellaista pystyvät tarjoamaan. Pitämämme info- ja keskustelutilaisuuteen nojaten uskomme, että myös tulevaisuudessa on tarvetta samankaltaisille tilaisuuksille, koska neuropsykiatriset haasteet ovat aiheina laajoja ja tärkeitä. Kaikille vanhemmille tulisi antaa mahdollisuus oppia tästä aiheesta, sekä tarjota tukea perheen arkeen. Tietoa aiheesta voi saada muun muassa internetistä, kirjallisuudesta sekä sosiaali- ja terveyspalveluista, mutta myös esimerkiksi järjestöillä on mielestämme tärkeä rooli tiedon ja tuen tarjoamisessa. Esimerkiksi matalan kynnyksen palveluihin tulee usein perheitä ja vanhempia, jotka kaipaavat tämän tyylistä tukea arkeensa. Info- ja keskustelutilaisuuteen osallistuvien vanhempien kokemusten mukaan joskus aiheesta on vaikeaa löytää tietoa tai esimerkiksi eri sosiaalipalveluista ei saa konkreettista tietoa arjen sujuvoittamiseksi. Osallistujia kiinnostikin pitämässämme tilaisuudessa eniten konkreettiset asiat, joita he voisivat viedä arkeensa sekä eri palveluiden roolit ja tarjoamat tukimuodot. Kuultuamme osallistujien kommentit ajatukset, toivomme, että olisimme keroneet vielä syvemmin esimerkiksi eri kolmannen sektorin palveluista.

Tulevaisuudessa samankaltaisissa tilaisuuksissa meidän mielestämme kannattaisi panostaa aluksi mainostukseen. Mainostaa kannattaa tarpeeksi pitkään ja laajasti eri paikoissa, jotta mahdollisimman moni halukas pääsisi niihin mukaan. Meidän mielestämme yhteistyökumppanimme mainostaminen oli hyvää, mutta jälkeen päin ajateltuna olisimme voineet mainostaa tilaisuuttamme pidempään ja laajemmin, esimerkiksi lähimmäisissä neuvoloissa tai päiväkodeissa. Lisäksi tämännäköisiin tilaisuuksiin kannattaa varata enemmän aikaa, sillä aihe herätti paljon keskustelua ja ajatuksia vanhemmissa. Emme osanneet varautua ajallisesti näin laajaan keskusteluun, mutta onneksi meillä ei ollut kiire ja saimme Unikon puolesta jatkaa pidempään, joten aika ei ollut sen puolesta niin rajallista. Meidän

info- ja keskustelutilaisuudessamme toimi se, että lähestyimme aihetta neutraalisti ja pyrimme huomioimaan jokaisen osallistujan yksilöllisyyden ja osallistujien eri lähtökohdat. Mahdollisiin muutoksiin ja odottamattomiin asioihin kannattaa varautua, varsinkin jos paikalla on myös pieniä lapsia. Olimme varautuneet lasten läsnäoloon ja siitä johtuviin mahdollisiin häiriötekijöihin sekä vanhempien jakautuneeseen huomioon.

Info- ja keskustelutilaisuus mahdollisti perhetalo Unikolle uudenlaista toimintaa. Unikko oli juuri avannut ovensa vuoden 2023 syksyllä, joten he olivat innoissaan kuullessaan meidän ideastamme. Tilaisuus oli osallistujille heidän antamien kommenttien mukaan antoisa ja tärkeä. Lisäksi se oli varmasti tärkeä myös lapsille, jotka ovat neurokirjolla, sillä tällainen tilaisuus mahdollistaa sen, että aiheesta puhutaan enemmän ja avoimesti. Näin lapsia ja heidän tarpeitaan voidaan huomioida yhä enemmän, mikä auttaa heitä arkipäivässä sekä tukee heidän yksilöllistä kehitystään. Toivomme, että jakamaamme diaesitystä hyödynnetään Unikon toiminnassa ja sitä jaetaan tarvittaessa myös niille osallistujille, jotka kokevat sen itselleen hyödylliseksi. Lisäksi sosiaalisessa mediassa näkyneen mainoksemme myötä muutkin järjestöt voivat kiinnostua pitämään samankaltaisia tilaisuuksia tästä aiheesta, mikä olisi mielestämme todella tärkeää ja hienoa.

LÄHTEET

- ADHD-liitto. (i.a.-a). Yleistä tietoa ADHD:stä. Saatavilla 17.2.2023. <https://adhd-liitto.fi/adhd-tietoa/yleista-tietoa-adhdsta/>
- ADHD-liitto. (i.a.-b). Lapset. Saatavilla 21.2.2023. <https://adhd-liitto.fi/adhd-tietoa/lapset/>
- ADHD-liitto. (i.a.-c). Vertaistuki. Saatavilla 22.2.2023. <https://adhd-liitto.fi/tukea/vertaistuki/>
- ADHD-liitto. (i.a.-d). Yhdistystoiminta. Saatavilla 22.2.2023. <https://adhd-liitto.fi/yhdistystoiminta/-0>
- Berggren, K., & Hämäläinen, J. (2018). *ADHD-käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Erityisvoimia. (21.12.2019). Näkökulmia neepsylasten vanhempien uupumisesta ja traumakokemuksista. <https://erityisvoimia.fi/tuen-saanti/toetus-neepsylasten-vanhempien-uupumisesta/>
- Hyvinvoinnin ja terveydenlaitos, (i.a.). Perhekeskus. Saatavilla 2.1.2024. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perhekeskus>
- Juusola, M. (2012). Levottomat aivot. ADHD ja Asperger vahvuuksina. Otava. (E-kirja). <https://diak.finna.fi/Record/diana.100306?sid=3691506137>
- Kela. (29.8.2023). Kela on saamassa lisärahoitusta lasten ja nuorten neuropsykiatrisen kuntoutuksen turvaamiseksi. Saatavilla 21.11.2023. <https://www.kela.fi/ajankohtaista-kuntoutus/5600981/kela-on-saamassa-lisarahoitusta-lasten-ja-nuorten-neuropsykiatrisen-kuntoutuksen-turvaamiseksi>
- Koivula, M., Siippainen, A., & Eerola-Pennanen, P. (2022). Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Vastapaino: Tampere.

- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- L 1326/2010. Terveystuoltolaki 30.12.2010/1326. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326#a8.7.2022-581>
- L 540/2018. Varhaiskasvatustalaki 13.7.2018/540. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>
- Lastensuojelun keskusliitto, (i.a.). Perheet keskiöön! Saatavilla 1.1.2024. <https://www.lskl.fi/perheetkeskioon/kohtaamispaikka/>
- Leivonen, S., Sourander A., Voutilainen, A., & Leppämäki S. (2015). *Touretten oireyhtymä - monimuotoinen sairaus, yksilöllinen hoidon tarve*. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. <https://www.duodecimlehti.fi/duo12283>
- Libguides. (i.a.). Kehittämispainotteinen opinnäytetyö. Saatavilla 3.1.2024. <https://libguides.diak.fi/c.php?g=670543&p=4760648#s-lg-box-15268738>
- Liukkonen, T., Seppänen, H., & Simola, T. (2021). Lapsen ja perheen tukena. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 170.
- Lönnqvist, T. (13.3.2018). *Liikehäiriöt*. Pihko, H., Haataja, L., & Rantala, H. (13.3.2018). Lastenneurologia. Duodecim.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. (i.a.-a.) Toimintalapsiperheille. Saatavilla 2.1.2023. <https://www.mll.fi/vanhemmille/toiminta-lapsiperheille/>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. (i.a.-b.) Perhetalo Unikko. Saatavilla 1.12.2023. <https://uudenmaanpiiri.mll.fi/perheille/perhetalo-unikko/>
- Moilanen, I., & Rintahaka, P. (8.4.2016). *Autismikirjon häiriöt lapsilla ja nuorilla*. Teoksessa Kumpulainen, K., Aronen, E., Ebeling, H., Laukkanen, E., Marttunen, M., Puura, K., & Aalberg, V. (8.4.2016). Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Duodecim.
- Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., & Ruoppila, I. (2014). Ihmisen psykologinen kehitys. PS-kustannus.
- Nyfors, H. (2022). Selvitys neuropsykiatrisen valmennuksen käytöstä ja koulutuksesta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2022. Helsinki: Valtioneuvoston julkaisuarkisto. Saatavilla 21.11.2023.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164390/STM_2022_20_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Oksanen, J., & Sollaavaara, R. (2019). Esteille hyvästit. Opas autismikirjon sekä adhd- ja Tourette-oireisten lasten kasvattajille.
- Opetushallitus, (i.a.-b). Varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyö. Saatavilla 1.1.2024. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatuksen-ja-neuvolan-yhteistyo>
- Opetushallitus. (i.a.-a) Mitä on varhaiskasvatus. Saatavilla 16.12.2023. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- Savikuja, T., & Puustjärvi, A. (2022). Nepsy-opas: tukea neuropsykiatrisiin haasteisiin. Jyväskylä: PS-kustannus. (E-kirja)
- Sihvo, P., & Koski, A. (2020). *Eettinen toimintamalli – osaamista tulevaisuuden koulutukseen ja sote-alan työhön*. Oppimateriaaleja ja kokoomateoksia. Karelia-ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/347276/B65_Eettinen_toimintamalli.pdf?se
- Sosiaali- ja terveysministeriö, (i.a.). Neuvolat. Saatavilla 1.1.2024. <https://stm.fi/neuvolat>
- Suomen Tourette- ja OCD-yhdistys. (i.a.). Mikä on TS? Saatavilla 22.2.2023. <https://tourette.fi/tourette/>
- Särkikangas, U. & Seppälä, R. 2022. Nähkää meidät! Miten vastata erityisperheiden hätähuutoon? EU: Basam Books Oy.
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. (2024). *Lasten ja nuorten ADHD-diagnoosien yleisyys 2022*. [https://thl.fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-
nuoret-ja-perheet/lasten-ja-nuorten-adhd-diagnoosien-yleisyys](https://thl.fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lasten-ja-nuorten-adhd-diagnoosien-yleisyys)
- Terveyskirjasto. (10.11.2021). Tic-oireet, nykimishäiriöt ja Touretten oireyhtymä. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00524>
- Vanhala, R. (13.3.2018). *Autismikirjon häiriöt*. Teoksessa Pihko, H., Haataja, L., & Rantala, H. (13.3.2018). Lastenneurologia. Duodecim.

LIITTEET

LIITE 1. Info- ja keskustelutilaisuuden mainos

**INFO- JA KESKUSTELUTILAISUUS 3-5-
VUOTIAIDEN LASTEN VANHEMMILLE****MIKÄ?**

Nepsy-aiheinen info- ja keskustelutilaisuus, jossa puhumme varhaiskasvatusikäisten lasten nepsy-oireista, yleisistä haasteista, menetelmistä arjen helpottamiseksi ja sosiaalipalveluiden tarjoamasta tuesta. Tilaisuuden pitää sosionomiopiskelijat Alina ja Emma osana opinnäytetyötä.

Tilaisuus on ensisijaisesti varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille, mutta myös muut ovat tervetulleita mukaan!

MILLOIN JA MISSÄ?

Torstai 16.11.

Klo 15:30-16:30

Perhetalo Unikko

Osoite: Unikkotie 8, Helsinki

MUUTA

Tarjolla kahvia ja pientä purtavaa. Lapset voi ottaa mukaan omalla vastuulla.

LIITE 2. Info- ja keskustelutilaisuuden diaesitys

Info- ja keskustelutilaisuus:

Varhaiskasvatusikäiset lapset ja neuropsykiatriset haasteet arjessa

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Alina Survo ja Emma Perklén

MITÄ KÄYMMME TÄNÄÄN LÄPI?

Neuropsykiatriset haasteet

Yleisimmät nepsyhaasteet arjessa varhaiskasvatusikäisillä lapsilla

Menetelmiä arjen sujuvuudeksi

Sosiaalipalveluiden rooli ja tukimuodot

NEUROPSYKIATRISET HAASTEET

ADHD (& ADD)

Yleisimmät piirteet: ylivilkkaus, tarkkaamattomuus ja impulsiivisuus

TOURETTE

Yleisimmät piirteet: tic-oireet (nykimisoireet), samanaikaishäiriönä pakko-oireisuus, tarkkaavaisuus- ja ylivilkkaus häiriöt

ASPERGERIN OIREYHTYMÄ

Yleisimmät piirteet: haasteet sosiaalisissa tilanteissa ja kommunikaatiossa. Lapsilla haasteita ilmenee oppimisvaikeuksina ja herkkyytenä aistiärsykkeille. Lisäksi lapsilla voi olla pakkomielleisiä rutiineja.

AUTISMIKIRJO

Yleisimmät piirteet: haasteet sosiaalisissa tilanteissa, hermoston voimakas rasittuminen, stressitasojen kohoaminen sekä haasteet oman käyttäytymisen ja toiminnan ohjauksen kanssa. Lapsi voi ärsyntyä helpommin ja voi olla hyvin aistiherkkä.

YLEISIÄ TÄRKEITÄ ASIOITA ARJEN TUEKSI

Aikuisen tuki

Toisto ja rutiinit

Ennakointi

Järjestelmällisyys

Kärsivällisyys

VISUAALISUUS

Aamu- ja iltatoimet

Päivän kulku

Kehityksellinen kielihäiriö

Tavaroiden järjestely

Siirtymätilanteet (ulos lähtö, ruokailutilanteet, hammaspesu...)

SIIRTYMÄTILANTEET

Tarpeeksi aikaa

Tehtävien pilkkominen osiin

Visuaalisuus

Häiriötekijöiden minimointi

Tarkat ja pysyvät ohjeet

RUOKAILUTILANTEET

Lapselle tutut ruoat, yksitellen totuttelua uusiin

Ei ruokien sekoitusta keskenään

Tarpeeksi varattua aikaa

Turhien ärsykkeiden minimointi (TV, lelut...)

Rauhoittuminen ennen ruokailua (esim. leikkiaika erikseen)

SOSIAALIPALVELUTUKENA

Perhesosiaalityö

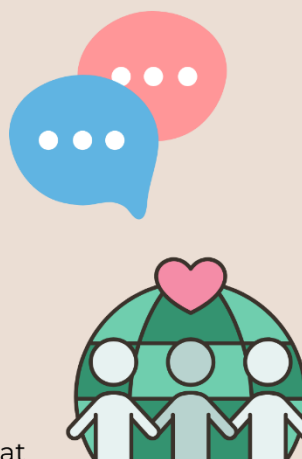
Varhaiskasvatus + esiopetus

Kelan tarjoamat palvelut

Neuvola, perheneuvola

Kasvatus- ja perheneuvonta

Perhekeskukset, perhetalot, kohtaamispaikat

HYÖDYLLISIÄ LINKKEJÄ

adhd-liitto.fi

naenepsy.fi

nepsyarki.com

erityisvoimia.fi

papunet.net

nepsytietoa.fi

autismiliitto.fi

tourette.fi

adhdtutuksi.fi

LÄHTEET

Berggren, K., & Hämäläinen, J. ADHD-käsikirja (2018)

Savikuja, T., & Puustjärvi, A. - Nepsy-opas: tukea neuropsykiatrisiin haasteisiin (2022)

Helsingin kaupungin nettisivut (<https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/tukea-lapselle-nuorelle-ja-perheelle/vanhemmuuden-ja-perhearjen-tuki/perheneuvola>) saatavilla 9.11.2023

Nepsyarki (<https://www.nepsyarki.com/>) saatavilla 14.11.2023

Autismiliitto (<https://autismiliitto.fi/autismi/perustietoa-autismista/>) saatavilla 13.11.2023

ADHD tutuksi (<https://adhdtutuksi.fi/mika-on-adhd>) saatavilla 9.11.2023

Sosiaali- ja terveysministeriö (<https://stm.fi/palvelut-perheille>) saatavilla 9.11.2023

Terveyskirjasto (<https://www.terveyskirjasto.fi/khp00071>) saatavilla 15.11.2023

Kela (<https://www.kela.fi/ajankohtaista-kuntoutus/5600981/kela-on-saamassalisarahoitusta-lasten-ja-nuorten-neuropsykiatrisen-kuntoutuksen-turvaamiseksi>) saatavilla 15.11.2023

ADHD-liitto (<https://adhd-liitto.fi/adhd-tietoa/yleista-tietoa-adhdsta/>) saatavilla 17.2.2023

ADHD-liitto (<https://adhd-liitto.fi/adhd-tietoa/lapset/>) saatavilla 21.2.2023

Suomen Tourette- ja OCD-yhdistys (<https://tourette.fi/tourette/>) saatavilla 22.2.2023

Duodecim. 2015. (<https://www.duodecimlehti.fi/duo12283>)

Terveyskirjasto. 10.11.2021 (<https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00524>)

Autismiliitto. 31.1.2023. (<https://autismiliitto.fi/autismi/erilaista-autismia/aspergerosa-autismikirjoa/>)

Nationwide Children's (<https://www.nationwidechildrens.org/conditions/aspergers-syndrome>) saatavilla 28.2.2023

Särkikangas, U. & Seppälä, R. 2022. Nähkää meidät! Miten vastata erityisperheiden hätähuutoon?

NäeNepsy (<https://naenepsy.fi/tietoa/tietoa-kaikille-nepsyille/>) saatavilla 17.2.2023

Erityisvoimia. 21.12.2019. (<https://erityisvoimia.fi/tuen-saanti/totuus-nepsylasten-vanhempien-uupumisesta/>)

Oksanen, J., & Sollasvaara, R. (2019). Esteille hyvästit. Opas autismikirjon sekä adhd- ja Tourette-oireisten lasten kasvattajille.

Liukkonen, T., Seppänen, H., & Simola, T. (2021). Lapsen ja perheen tukena. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 170.

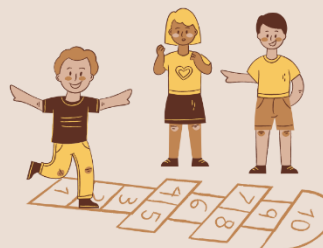

KIITOS!

Kysymyksiä?

Ajatuksia?

Pohdintoja?

LIITE 3. Aikajana yhteistyöstä Perhetalo Unikon kanssa

